

מי זה שיממון אבידן?

כשעלו הנאצים לשלטון היה ויגברט קוך בן 22 חבר באיר גורפועלה קומוניסטי בגרמניה. האירגון ירד למחתרת, וקוך נשלח להסתגל לס"ס הנאצי. הגסטאפו עלה על עיקבותיו, אך הוא הוזרר בעור מועד ונמלט כמה רקות לפני מעצרו. על כן נשאר בחיים.

או בוודאי לא היה איש מעלה על דעתו כי צעיר זה יהפוך לרמות אגדתית בארץ-ישראל.

השבוע, כעבור 55 שנים, עמד אותו איש על כימה בתל-אביב והורה במילים פשוטות וציונות ולארץ-ישראל, על שהצילו את חייו. שמו שיממון אבידן.

הוא דיבר במסיבה שערכו חבריו במלאת 77 שנים לאיש שמי-לא תפקיד חשוב בחיי כל אחד מהם.

עוזי נרקיס סיפר על דרישה שהיה לו באותו היום עם כחור צעיר:

— אני נוסע למסיבה לכבוד שיממון אבידן.
— מי זה שיממון אבידן?

— מה זאת אומרת? שיממון אבידן היה מפקד חטיבת-גיבעתי. זוהי חטיבה חדשה. או הוא בטח די צעיר.

— לא. החטיבה היתה קיימת כבר במלחמת-העצמאות, והוא פיקד עליה כשהיא עצרה את המצרים בדרך לתל-אביב.

— מה, המצרים הגיעו לתל-אביב? אני לא מאמין!

למחרת היום היתה גם לי שיחה עם כחור צעיר. דיברנו על קליטת-העלייה הכושלת. הצעיר אמר שרק אנשים רתיים יכולים לעלות לישראל ולהיקלט בה, כי רק הדת מספקת מוטיווציה לעלייה. חשבתי על עלייתו של שיממון אבידן — צעיר יהודי, קומוניסט גרמני, שהבין לפתע כי רק בארץ ימצא מולדת וניחוח, ושהקדיש את השנים הטובות ביותר של חייו להקמת המדינה ולהגנה עליה, כחבר-קיוצן, כאישה-הגנה וכמפקד בצה"ל.

אבידן הוא ההיפך מאיש רתי. הוא לא היה זקוק לאלוהים כדי להיות בעל-מוטיווציה. הוא ידע כי עלייתו לארץ לא רק הצילה את חייו, אלא גם נתנה להם טעם וכיוון. להשתייך לעם הנוטל את גורלו בידיו. להשיג עצמאות. להגן עליה.

אלא איך מסבירים את זה לבחור צעיר שגולד בארץ, שמעולם לא ידע את טעם החיים כמיעוט דרוץ, חסר-מולדת, חסר-הגנה?

יקה אחד

בין החברה

ביוני 1948 הגיעה האוניה אלט'ניה לחוף כפר-רודיקין. לוחמי הפלמ"ח שהיו במחנה צריפו נשלחו להילחם בה. הם הותירו במחנה רק את הבנות. אנחנו, אנשי גיבעתי, נשלחנו למחנה כדי להחליטם.

זאת היתה פגישה שזואת. הסתובבנו בשבילי המחנה וניסו להתחיל עם הבנות. הבנות התייחסו אלינו כאל זבל. בעיני הפל"מ"ה, גיבעתי היה אבק-ארס. חטיבה בלתי-מימוחת, למרות שמ"פ קדי-חטיבה וסגנו היו שניהם אנשי-פלמ"ח.

היו דרושות 40 שנה כדי שהפלמ"ח יכיר בגיבעתי, אבל עכשיו זה קרה. המסיבה לכבוד שיממון אבידן נערכה במשותף מטעם יוצאי-הפלמ"ח ויוצאי-גיבעתי. כלומר: באיחור-מה הכיר הפלמ"ח בכך שגם גיבעתי היתה חטיבה לגמרי לא רעה.

רעיון מעודד: יותר קל לאש"ף להכיר בישראל מאשר לפלמ"ח להכיר בגיבעתי.

כפי שאמר עניקים גורביץ, שעזר לשאול כיבר לארגן את המ-סיבה: זאת היתה רהיביליטציה לגיבעתי.

וחוץ מזה, הוא הוסיף, זאת היתה גם רהיביליטציה לייקים.

ואכן, ככנס זה של מפקדים ולוחמים, אנשי-קיוצנים וידידים, בלטו הייקים. נרמז כי גם הם, באיחור-מה, התקבלו לחבורה.

היה שם שיממון אבידן (לשעבר: קוך), בעל מיבטא ייקי בולט. היה שם צ'יץ' (לשעבר: לינדנר), מי שהיה מפקד-פלוגה בגיבעתי. היה שם אורי כן-ארי (לשעבר: בנר), מפקד מהולל בשעתו. והיו שם אנשי המחלקה הגרמנית של הפלמ"ח, שבלטו גם הפעם בחוותם הארית.

מחלקה זו נועדה לפעולה מאחורי קווי הנאצים. היא הורכבה על טהרת יוצאי-גרמניה, רובם חברי-קיוצנים, שהולכשו כמרים של הוורמאכט, ושחיו כיחידה נאצית לכל דבר. אסור היה להם לדבר אף מילה אחת שאינה גרמנית, ומי שהפליט בשנתו מילה עברית סולק מייד. המפקד היה אבידן.

(מאירקה פעיל סיפר על חוויה, כשמחלקה נאצית זו הופיעה בחורשה, כמריה העטורים כצלבי-קס, ומייד אחריה המחלקה הערבית של הפלמ"ח, בחורים חובשי-כפיות וגמול-לישפמים שנראו יותר ערביים מאשר הערבים, ושהוותר להם לדבר רק ער-בית.)

אבידן עצמו סיפר כיצד, כצעיר שבא מן הגיהנום הנאצי, נאלץ להתמודד עם הבעייה של קליטה בקרב הצברים, שגדלו בארץ. אלה היו מלאי ביטחון עצמי, חסר-תסביכים (או כך היה נדמה). היה צורך להסתגל להמור הקל שלהם, להתרגל לברק, להיות חברה'מ, לגנוב תרגולות ולערך קומוציים. דור שלם של עולים מגרמניה התנסה בבעייה זו.

אולי יש קשר בין זה ובין הסיפור שסיפר אבידן על קצין בריטי שהכיר בימי הפו"ש (פלוגות-השדה של ההגנה, שקרמו לפלמ"ח), בסוף שנות ה-30.

כשפרצה מלחמת-העולם, כבר היה אותו קצין מפקד-פלוגה, ונשלח לחזית הצרפתית. זו הובקעה עלידי הנאצים, ששעטו לעבר התעלה. פלוגתו של אותו קצין איבדה את מרבית אנשיה והשריידים — שמונה איש בסך-הכול — הצליחו להגיע אל חוף הנקרק ולעלות על יאכטה, שאספה אותם. מסביב הפגיו והפציצו הגרמנים.

באפיסת-יכוחות, רעב וצמא שכב הקצין על הסיפון, כשהופיע

אורי אבנרי

יחסי אישי

מולו המלצר של היאכטה, במיקטורן לבן מבהיק, ושאל אם יוכל לעזור במשהו.

אתה יכול להביא לי משקה? אמר הקצין.

סורי, סר, אמר המלצר, אבל אנחנו נמצאים עדיין במים הטרסוריאליים של צרפת, ואסור לי לפתוח את הבר."

אבידן שאל את הקצין מה עשה.

מה יכולתי לעשות? השיב הקצין, זה היה החוק."

הרבה ראשי-שבטים

ואינרדני אחד

התבקשתי להגיד כמה מילים באותה מסיבה.

כשעליתי לבימה וראיתי לפני מאות האורחים, וביניהם מיקבץ רציני מאוד של אלופים ותת-אלופים וכיוצאים באלה, נזכרתי באימרה אמריקאית: "TOO MANY CHIEFS, NOT ENOUGH INJUNS!"

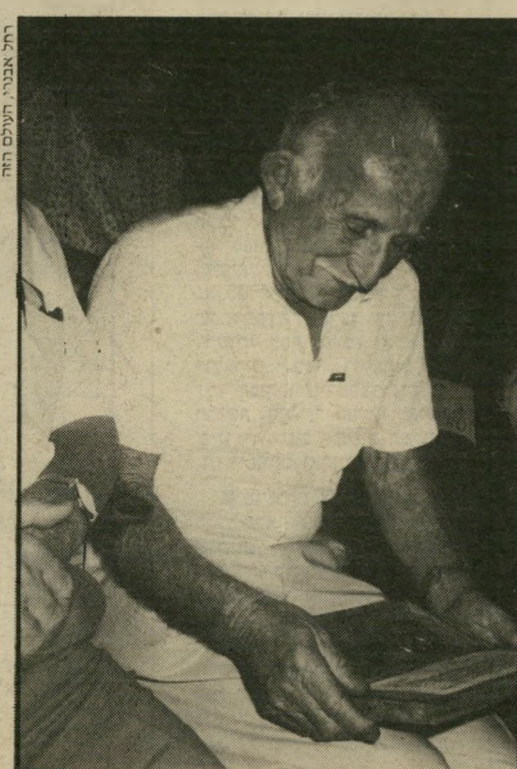
מדי אינרדניאנים. מכיוון שהייתי בסך-הכול טוראי, (ואחר-כך מס' כף) הייתי אני האינרדניאני.

לפני כן העניק צ'יץ' את מפתח העיר תל-אביב לאבידן, והסביר זאת בנימוקים שונים. הוספתי עליהם עוד נימוק קטן: אלמלא חטיבת גיבעתי, לא היתה תל-אביב.

כשנפרד אבידן מהחטיבה, ב-1949, סיפר במסיבה שבעצם לא בחר בסמל החטיבה המפורסם (צברים וחרב). הוא יצא לבחור בסמל אחר: גיבעה 69, שעליה מתנוססים שלושה מיגדלי-ימים אופייניים מימי הבריטים.

מרועז מפני שבגיבעה 69 נחלה חטיבת-גיבעתי את המפלה הקשה ביותר שלה. המפקד נעלם, סגנו נהרג, הלוחמים ברחו. זאת היתה נקודת השפל, וממנה הנהיג אבידן את החטיבה אל פעור לותיה המפוארות — עיבריס, נגבה, מישלטי הצומת, חולץ-קאת.

אני זוכר היטב את היום שבו נפלה גיבעה 69. חברי ואני הובחלנו לבינת-דאראס, מול הגיבעה שנפלה. אמרו לנו: זהו.

אבידן מקבל את מפתח העיר תל-אביב

הקו האחרון לפני תל-אביב. בין המצרים ובין העיר אין כלום מלבדכם. פה תעמדו ופה תילחמו, עד האיש האחרון. היינו פלוגה מוקטנת. היה לנו פיא"ט (מין בזוקה) אחד, כמה בקבוקי-מולוטוב, רובים צ'כיים, רימוני-יד. זה הכל. שכבנו בקצה של חורשה או מטע, חפרנו לנו שוחות, וחיכינו לטנקים המצריים שיעלו עלינו. הם לא באו. הם לא הבינו מה התרחש ולא ידעו כי אנחנו, בחורה קטנה ועגומה, מהווים את החיץ האחרון בינם ובין תל-אביב.

אורח אחר במסיבה, המח"ט הנוכחי של גיבעתי, אפריים איתם, אמר ששמע רבות על המנהיגות של אבידן, ושהוא רוצה ללמוד וללמד אותה. אמרתי שלרעתי אי-אפשר ללמוד מנהיגות וללמד אותה. ואם רוצים להבין את המנהיגות של שיממון אבידן, אפשר לתמצת אותה בשלוש מילים: להיות כן-ארי. אבידן הוא כן-ארי, והבן-ארמיות שלו היא שעברה מלמעלה למטה, דרך כל הדרגים, עד האיש האחרון בחטיבה.

אנחנו, הטוראים, לא ראינו את המח"ט. בכל שנת-המילחמה פגשתי אותו פעם-פעמיים. מח"ט היה אז רחוק כמו אלוהים. אולם הרגשנו במנהיגותו של אבידן בכל יום, בכל מקום. רצינו להיות ראויים לו, ידענו מה יאה לעשות (לעזור לחבר, לרדוק במשימה) ומה לא (להפקיר חבר פצוע, לכוון ביהו, להרוג שבויים). אמנם קרו דברים כאלה, אך החטיבה התכייסה בהם, וידענו שזה לא צריך לקרות.

איני בטוח שהיתה בכל המילחמה דמות שניה כמו אבידן (להר-ציא את יצחק שרה, ואולי יגאל אלון) שהקרינה מנהיגות בצורה כזאת.

אינני אוהב ערכי-נוסטלגיה, ואת האווירה הרביקה השוררת בהם לרוב. חשבתי שגם ביוס-הולדתו ה-77 של אבידן צריכים לדבר על ההווה והעתיד. ועל כן הרשיתי לעצמי להוסיף בסוף הערה, שלא הייתי בטוח איך תתקבל: "לרעתי, תפקידו של שיימ עון אבידן לא הסתיים. יש לו תפקיד נוסף.

ליבי בוכה כשאני רואה על מירקע הטלוויזיה את בעלי הכומות הסגולות של גיבעתי במצבים נוראים. לבי מתפלץ כאשר אני רואה את חיילי צה"ל במצבים כאלה.

צה"ל אינו גוף זר לנו. אנחנו הקמנו את צה"ל, לנו, הנמצאים באולם הזה, יש מניית-יסוד כעסק הזה. שילמנו עבורה, מי בדם, מי בצורה אחרת. איננו יכולים לנער מעצמנו את האחריות למה שקורה בצה"ל כיום.

התפקיד של שיממון אבידן, התפקיד של כולנו הוא להוציא את צה"ל מהמצב הזה!"

שמחתי להודוכה לאחר מכן שרבים מן הנוכחים מסכימים עם דברים אלה.

אחר האנשים החשובים בחטיבה היה הסמח"ט מאירקה דוידרון, חבר קיבוץ-אלון, חברו של אבידן מראשית דרכו עד היום. הוא השמיע במסיבה דברים על נושא זה, שעשו רושם עמוק. הנה הם, כלשונם:

"וארץ לא שקטה זה 40 שנה. החטיבה הצעירה שלנו, החטיבה בסגול-יחד עם כל צה"ל, נשלחת לפעילות בלתי-שיגריתית בצבא. מילחמה בגרילה ושיטור בשטחים מתקוממים. פעילות הדורשת אומץ-לב מירבי, איוון נפשי, נוכח-תהמעשה, חושים מחודדים, שיקול-בונה של מבוגרים. עם קוד המור של אל תעשה:

"החילל הוא-הוא אישית אחראי במעשיו לדמותו ולמוסרו של העם היהודי כולו. הוא — בהחלטותיו, בהתנהגותו — תורם אישית להתרחשויות. אינו יכול להסתתר מאחורי מפקדיו ומ אחורי פקודה. הוא, בהתנהגותו, מייצג את החוק והמישפט, את דמות החברה הישראלית ואת המדינה, את יראת-השמים כלפי העם השכן והעולם כולו.

עליו להיות צמוד לפקודה אבל עם שכל ישר. עליו להימנע מרישעות-לישמה ופורקו-יצרים. הרישעות ופורקו-יצרים הם אויבו של החילל הטוב בכל מצב ובכל הזמנים. הרישעות משבטת שיקול-בון, היצרים סוחפים למעשה חריג, והחריג הוא כשל.

פקודות הצבא הן להשיג הליך תקין של החיים לכולם, ובאפס דמים. פעם היתה בחטיבתנו סיסמה: ריעה חוסכת דם. זה היה נכון אז. הסיסמה היום היא: אפס-דמים היום יחסוך נהרות של דמים ואש מחר. והמחר מידפק בשערנו בקצב מסחרר.

חברים וחברות, רעי הלוחמים — בואו נתכנס מחר עם שיממון למסיבת-רעים של השלום, שגם הוא יכול להירפק בשי-ערנו. בואו נחטוף אותו מחר, פן נחמיץ!"

הכסא

באותה מסיבה (עדיין באותה מסיבה) עלה לבימה חבר של קיבוץ ניצנים והגיש לאבידן שי: כורסה מסתובבת, תוצרת המיפ-על של הקיבוץ.

אבידן קיבל את השי, השניים לחצו ידיים, והמסיבה נמשכה. בעיני זר, זאת היתה סתם מחווה שיגריתית. אך האנשים כאלם ידעו שזהו אקט בעל תוכן עמוק. אבל איש לא אמר זאת.

וזה הסיפור: ברגע מכריע של המילחמה נפל קיבוץ ניצנים, מדרום לאשדוד. כניעה כואת של יישוב היתה מעשה נדיר. בגללה הגיעו המצרים לאותה גיבעה 69, אשר נפילתה פתחה את הדרך לתל-אביב.

החטיבה הגיבה בצורה חריפה. כוף הקרבי (שערך אבא קובנר) גינה מטה-החטיבה את כניעת ניצנים כמילים נוטות ביותר, שרכצו כמשך שנים על הקיבוץ ככתם של חרפה.

האמת היא שאנשי ניצנים לחמו באומץ-לב, עד שרובם נהרגו או נפצעו. המשך הלחימה היה חסרת-תועלת, והיה גורם להרג מי שנותר בחיים.

כמשך שנים רבות תבע הקיבוץ רהיביליטציה מצד אבידן וקובנר, ואלה סירבו. רק בהדרגה נשכר הקרח, היו מיפגשים ונחקרה האמת.

לחיצת-הידיים אחרי מסיבת-הכסא היתה כבחינת סולחה. הקרב האחרון של תש"ח הסתיים.